

ASISTENT U NASTAVI

Goran Lapat

Sažetak

Danas se od učitelja očekuje da omogući svakom učeniku da bude uspješan. Za učenike čija postignuća značajno zaostaju za očekivanom razinom, predviđaju se individualni pristupi i prilagođeni programi. Djeca s posebnim potrebama mogu i žele doprinosti društvu, a ne ovisiti o njemu. U svrhu osiguranja normalnog životnog ritma djece s posebnim potrebama svi smo pozvani dati vlastiti doprinos njihovoj inkluziji u društvo. Asistent u nastavi, oblik je podrške učenicima s posebnim obrazovnim potrebama koji su uključeni u redovan sustav odgoja i obrazovanja. Iako je u svijetu već uobičajeno prakticiranje rada asistenta u nastavi, za Republiku Hrvatsku takav način rada predstavlja novi oblik podrške u uključivanju djece s posebnim potrebama u redovni sustav odgoja i obrazovanja. Zapošljavanje asistenata u nastavi, s obzirom na to da je asistent u inkluzivnom odjeljenju jedan od ključnih čimbenika za uspješno usvajanje znanja i vještina ne samo djece sa posebnim potrebama već i za svakog učenika u tom odjeljenju. U ovom radu naglasit će se važnost asistent u nastavi koji predstavlja most između učitelja i društva i koji svojim aktivnim sudjelovanjem doprinosi provedbi inkluzije u punom smislu riječi.

Ključne riječi: asistent u nastavi, inkluzija, učenici s posebnim obrazovnim potrebama, pravilnik

Uvod

Osmogodišnje osnovno školovanje u Republici Hrvatskoj regulirano je Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (Narodne novine, 87/2008). Osnovno obrazovanje počinje upisom u prvi razred osnovne škole, obvezno je za svu djecu, u pravilu od šeste do petnaeste godine života. To se odnosi na svu djecu koja imaju boravište u Republici Hrvatskoj bez obzira na njihovo državljanstvo. Od 2010. godine donesen je Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o broju učenika u redovitom i kombiniranom razrednom odjelu i odgojno-obrazovnoj skupini u osnovnoj školi. Prema istom dokumentu, razredni odjel ima 30 učenika, a ako škola ima samo jedan razredni odjel istoga razreda u tom razrednom odjelu

može bit najviše 34 učenika. No rijetka su razredna odjeljenja s tako velikim brojem učenika. Školska svakodnevnica potvrđuje postojanje učenika s posebnim odgojno obrazovnim potrebama gotovo u svakom razrednom odjelu. Pedagoška praksa nas uči da ne postoji prosječni učenik, svi su oni individue i svatko od njih je različit. Isti je samo plan i program kojeg propisuje MZOS. Gotovo da ne postoji razredno odjeljenje koje nema učenika s posebnim potrebama. Učitelji nisu educirani za specifičnosti rada s ovom populacijom, i često im uz najbolju volju ne znaju pružiti neophodnu podršku.

Asistent – pomoć učeniku, učitelju, kurikulumu i školi

Inkluzijom učenika s posebnim potrebama u primarno obrazovanje pred učitelja se stavlja izazov koji traži dodatnu edukaciju, trud, motiviranost, dostatnu razinu senzibiliziranosti, ali i strpljivost. Kompetentan, stručan nastavnik treba svakom učeniku pomoći da dosegne potpuni potencijal, mora ga razumjeti, uvažavati njegove jedinstvene osobine te podupirati njegov napredak (Greenspan, 2004). I mnogi drugi autori pisali su na ovu temu, a mi izdvajamo Gardnerovo (2005) mišljenje koji zaključuje da učiteljeva vjerovanja, norme ili njegov vrijednosni sustav utječu na ustanovljenje njegove uloge u razredu, na njegov odnos prema djeci i na postupke koje on primjenjuje da bi ostvario primjerene oblike odgojno-obrazovne podrške u inkluzivnom procesu. Isti autor tvrdi da se u obrazovanju može istinski doprijeti do svakog djeteta ako se kod njih aktiviraju višestruke inteligencije. Konkretnije: „Izazov nije u razvrstavanju sposobnih i manje sposobnih, već u razvijanju navedenih inteligencija u skladu s individualnim mogućnostima i sposobnostima djeteta“ (isto, str. 71) što znači da svako dijete može učiti i napredovati u skladu sa svojim individualnim sposobnostima. U skladu s navedenim, učitelj je dužan pomoći učeniku u usvajanju odgojno-obrazovnih sadržaja svih nastavnih predmeta. Što kažu propisi u tom slučaju? Za nadarene učenike postoji djelomična i potpuna akceleracija, dok za učenike s teškoćama u razvoju postoji djelomična i potpuna integracija i prilagođeni program. Prilagođeni program je program primjeren osnovnim karakteristikama teškoća u učenika, a pretpostavlja smanjivanje intenziteta i ekstenziteta pri izboru nastavnih sadržaja (Zebec, Horvat, 2008). Djelomična integracija podrazumijeva uključenost učenika s teškoćama u razvoju, najčešće s lakom mentalnom retardacijom, djelom vremena u razrednom odjelu sa skupinom učenika koji rade prema Nastavnom planu i programu za osnovnu školu, a dio programa svladavaju prema posebnom Okvirnom nastavnom planu i programu za učenike s

teškoćama u razvoju, kojega realizira defektolog u posebnom razrednom odjelu. Učenici s lakom mentalnom retardacijom bez utjecajnih teškoća u razvoju školuju se u sustavu djelomične integracije u posebnim razrednim odjelima u kojima svladavaju nastavne sadržaje hrvatskoga jezika, matematike i prirode i društva, dok nastavne sadržaje likovne i glazbene kulture te tehničke i tjelesne i zdravstvene kulture svladavaju u redovitom razrednom odjelu, uglavnom po prilagođenom programu. Potpuna integracija odnosi se na direktnu i stalnu uključenost učenika, najčešće s lakšim teškoćama u razvoju, u redovni razredni odjel škole, pri čemu se učenikovo obrazovanje provodi na temelju individualiziranog odgojno-obrazovnog programa ili prilagođenog programa, što pak ovisi o individualnim karakteristikama i mogućnostima pojedinog učenika. U radu sa spomenutom skupinom učenika frontalni oblik rada treba izbjegavati. Naglasak treba stavljati na individualni oblik rada i što veći individualizirani pristup u radu (Mustać, Vicić, 1996).

Prema pravilniku o broju učenika u redovitom i kombiniranom razrednom odjelu i odgojno-obrazovnoj skupini u osnovnoj školi (www.mzos.hr) u redoviti razredni odjel mogu se uključiti najviše 3 učenika s teškoćama koji rade po prilagođenom programu pa ti odjeli mogu imati najviše:

- odjel s jednim učenikom s teškoćama može imati najviše - 28 učenika
- odjel s dva učenika s teškoćama može imati najviše - 26 učenika
- odjel s tri učenika s teškoćama može imati najviše - 24 učenika.

Za učenike sa senzoričkim i motoričkim oštećenjima (vida, sluha, tjelesnih oštećenja) koji su potpuno integrirani u redovite razredne odjele organizira se produženi stručni postupak u skupinama od 6 do 10 učenika nakon nastave.

Ako neki od učenika ima osobnog pomoćnika ili pomoćnika u nastavi, broj učenika se ne smanjuje. To u praksi znači da ako u razrednom odjelu postoji asistent u nastavi, broj učenika se ne smanjuje. Koja je zapravo uloga asistenta u nastavi i što se od njega očekuje?“ Prema Greenspanu i Wiederu (2003), asistent je osoba koja provodi individualan rad s učenicima s teškoćama u razvoju, ostvarujući pritom dvostruku ulogu: pomaže učenicima u usvajanju odgojno-obrazovnih sadržaja te posreduje u uspostavljanju interakcije među tim i drugim učenicima.

Asistent u nastavi može postati osoba sa završenim srednjoškolskim obrazovanjem koja je prošla dodatnu edukaciju i, što je najvažnije, osoba koja ima sklonost za obavljanje ovog specifičnog posla. Asistenti u nastavi može biti studenti apsolvanti Edukacijsko - rehabilitacijskog fakulteta, Učiteljskog fakulteta, drugih fakulteta, psiholozi, pedagozi, kao i

nezaposleni edukacijsko-rehabilitacijski stručnjaci, učitelji, pedagozi i psiholozi (www.idem.hr).

Temeljem svega navedenog, opravdano je postaviti pitanje: „Kome je asistent potreban?“

Odgovore možemo izraziti slijedećim rečenicama:

- učeniku s posebnim potrebama (za uključivanje u razred, savladavanje socijalno-psiholoških prepreka)
- učitelju i drugim stručnjacima (kreiranje ciljeva, zajednička izrada individualnog plana rada s učenicom, realizacija planiranog s učiteljima i drugim stručnjacima direktnim radom s učenicom, povratna informacija...)
- kurikulumu (u skladu sa sposobnostima učenika)
- školi (rad u timu, sudjelovanje u životu škole, poznavanje pravila u školi)

Temeljni cilj implementacije asistenta u nastavu jest olakšavanje procesa inkluzije učenika s posebnim potrebama u primarno obrazovanje, kao i povećanje same mogućnosti upisa ovih učenika u redovne škole. Time se ujedno unapređuje kvaliteta njihova školovanja jer se obrazovanje provodi u njihovim prirodnim socijalnim okruženjima (www.udrugapuz.hr). Asistent u nastavi, također će doprinosti uspješnijoj socijalizaciji učenika s teškoćama u razvoju, uz nastavnika će poticati prihvaćanje različitosti, ne samo unutar razrednog odjela, već i na planu ustanove, pomagati će učenicima u traženju i nadogradnji vlastitih potencijala te jačanju osobnosti. U inkluzivnim razrednim okruženjima učenik se prirodno i spontano uključuje u zajednički život u kojem participiraju djeca različitih sposobnosti i potreba.

Uključivanjem djece s posebnim potrebama u redovne škole postiže se:

- socijalizacija djece s teškoćama u razvoju
- integracija djece s teškoćama u razvoju
- bolji stav učitelja prema integraciji djece s teškoćama u razvoju
- odrastanje djece s posebnim potrebama u prirodnoj okolini
- prihvaćanje različitosti
- razvoj tolerancije
- hrabrost u traženju i primanju pomoći od drugih
- razvoj kompletne ličnosti
- jačanje osobnosti djece s teškoćama u razvoju
- jačanje odnosa JA MOGU...

Da bi pojedinom učeniku bio dodijeljen asistent, potrebna je suglasnost škole, suglasnost učenikovih roditelji, ali nužno mora biti zadovoljen i izvor financiranja asistenta, što je

najčešće problem jer uključivanje asistenta u nastavu zakonom još uvijek nije regulirano. Asistentova uloga je pružati pomoć djetetu s posebnim edukacijskim potrebama, učitelju i čitavom razredu, ovisno o potrebama u datom trenutku. Stručni tim škole određuje razinu i količinu podrške koju će pružati pojedinom učeniku (pomoć u pisanju, čitanju, vježbanju, objašnjavanju, ili pomoć u ovladavanju elementarnih rutinskih radnji, mobilnosti...). Asistent u nastavi jedan je od preduvjeta kvalitetnog odgoja i obrazovanja učenika s posebnim potrebama. Asistent u nastavi izravno radi s učenicima s posebnim potrebama 4 sata dnevno, 5 dana tjedno što ukupno iznosi 20 sati tjedno (www.mali-princ.hr). Njegov posao određuje stručni tim škole uz pomoć vanjskih suradnika, ovisno o specifičnim potrebama svakog pojedinog učenika.

U praksi asistentove svakodnevne dužnosti su:

- dolazi 10 minuta prije učenika u školu
- učenika dočekuje vani, prihvaća ga od roditelja ili organiziranog prijevoza
- omogućava mu ili olakšava kretanje
- priprema učenika za ulazak u učionicu (pomoć pri skidanju jakne i sl.)
- pomaže pri toaleti - specifičnosti objašnjava roditelju
- u učionici učenika smješta na mjesto, priprema knjige, pribor,
- u dogovoru s učenikom, ili s učiteljem, stručnim suradnikom, zapisuje potrebne nastavne sadržaje, prepisuje s ploče
- asistent pomaže učeniku u rukovanju priborom za geometriju ili crta umjesto učenika, također i u likovnom priprema učeniku sav pribor, pridržava ruku učenika
- asistent potiče učenika, usmjerava ga na nastavi - pridržava udžbenik, fiksira radne listiće ili bilježnice na podlogu
- pomaže pri izvedbi praktičnih radova prema napatku učitelja ina zamolbu učenika
- na satu TZK sudjeluje s učenikom u aktivnostima koje učenik može obavljati
- za vrijeme odmora donosi užinu, odvodi učenika do toaleta ako je potrebno, premješta učenika u drugu prostoriju
- prati učenika na izvan učioničku ili terensku nastavu (pomoć u mobilnosti i obavljanju praktičnih radova...)

Uz nabrojene obveze, svaku školsku aktivnost asistent bi trebao istodobno promatrati kao priliku za interakciju, pomažući učenicima s posebnim potrebama da se uključe u različite senzomotoričke igre, da unutar grupnog rada uspješno obave svoj zadatak te da dijele zadovoljstvo uspješnog obavljanja zadatka zajedno s prijateljima (Greenspan i Wieder, 2003).

Izravnim uključivanjem u odgojno-obrazovni rad s učenicima s posebnim potrebama asistent u nastavi ne samo da pomaže djeci u prevladavanju socijalno-psiholoških prepreka, već i s nastavnikom sudjeluje u kreiranju individualiziranih odgojno-obrazovnih programa koji će ovim učenicima olakšati usvajanje nastavnih sadržaja (www.idem.hr). Kada se govori o djeci s posebnim potrebama tada je važno podsjetiti da svako dijete osnovnoškolske dobi u zajednici s drugom djecom i odraslima uči mnoge vještine i razvija svoje sposobnosti pripremajući se za život. U ovom procesu osobito važnu ulogu ima nastavnik koji u skladu s praćenjem promjena na koje potiče učenike i sam se razvija i mijenja. Promišljajući o temeljnim karakteristikama inkluzije Bruner (2000) naglašava važnost kurikuluma koji podržava paradigmu različitosti, odnosno kurikuluma koji polazi od svakog učenika što podrazumijeva usmjerenost na djetetov cjelokupan razvoj. Drugim riječima, kurikulum treba odgovarati prirodnim sposobnostima djeteta, osigurati djetetu poticajnu okolinu i izazovne odgojne situacije koje će potaknuti djetetovo razmišljanje i djelovanje. Uloga nastavnika je da omogući djetetu napredovanje u skladu s njegovim prirodnim sposobnostima. Nadalje, boljoj kvaliteti odgojno – obrazovnog rada s djecom s posebnim potrebama doprinosi profesionalna suradnja i timski pristup stručnjaka različitih profila (specifičnih znanja i kompetencija) koji vodi usklađenosti njihovih akcija i ostvarivanju holističkog pristupa odgoju i obrazovanju djece.

Zaključak

S novim spoznajama mijenjaju se temeljni pedagoški ciljevi, orijentacije, didaktičke koncepcije i dominantne strategije učenja i poučavanja. Jedan od dugoročnih ciljeva je i postojanje radnog mjesta Asistenta u nastavi za učenike s posebnim potrebama u okviru sistema inkluzivne edukacije. Inkluzivna edukacija omogućit će obrazovanje velikog broja djece u njihovim prirodnim socijalnim okruženjima (obitelj, predškolska ustanova, škola...) Potreba današnjih razrednih odjela ukazuje na nužnost podrške "asistenta u nastavi" svakom djetetu kome je pomoć potrebna na području čitave RH, što znači da bi njihov status trebao dobiti i zakonsku regulativu kojom bi se regulirao njihov status i financiranje. Modeli financiranja asistenta u nastavi nisu nepoznanica u zemljama Europske unije i valjalo bi ih prilagoditi našim uvjetima. Uvođenjem asistenta u nastavi mijenjaju se uvjeti školovanja unutar razrednog odjela. U svrhu osiguranja normalnog životnog ritma djece s teškoćama u razvoju svi segmenti društva dužni su dati vlastiti doprinos njihovoj inkluziji u društvo.

Uključenje asistenta trebalo bi početi već od vrtićke dobi, kroz osnovno i srednjoškolsko obrazovanje, sve do zaposlenja kako bi inkluzija bila kvalitetna u punom smislu te riječi. Stoga je nužno senzibilizirati društvo, poštivati različitosti, širiti pozitivnu sinergiju. Već je rečeno, da djeca s teškoćama u razvoju mogu i žele doprinostiti društvu, a ne ovisiti o njemu.. Svakodnevno živjeti i uvažavati različitost svakog djeteta, poštujući i različito kulturno, socio-ekonomsko porijeklo, nacionalnu, jezičnu, rasnu raznolikost, veliki je profesionalni izazov. Uvođenjem asistenta u nastavi korak smo bliže ostvarenju tog cilja

Literatura:

1. Bruner, J. (2000) Kultura obrazovanja. Zagreb:Educa
2. Gardner, H. (2005), Disciplinirani um: Obrazovanje kakvo zaslužuje svako dijete: S onu stranu činjenica i standardiziranih testova.Zagreb:Educa
3. Greenspan, S. I. (2004): Zahtjevna djeca: Razumijevanje, podizanje i radost s pet "teških" tipova djece, Ostvarenje, Lekenik
4. Greenspan, S. I. i Wieder, S. (2003): Dijete s posebnim potrebama: Poticanje intelektualnog i emocionalnog razvoja, Ostvarenje, Lekenik
5. <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2194> (kolovoz, 2011.)
6. <http://www.udrugapuz.hr/asistentunastavi.htm> (srpanj, 2011.)
7. http://www.mali-princ.hr/vijesti/aktivnosti_udruge/osobni_asistent_u_nastavi.html (kolovoz, 2011)
8. http://www.idem.hr/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=29&Itemid=1 (rujan, 2011)
9. Mustać, V. i Vicić, M. (1996): Rad s učenicima s teškoćama u razvoju u osnovnoj školi – Priručnik za prosvjetne djelatnike, Školska knjiga, Zagreb
10. Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju (NN, broj 23/1991)
11. Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o broju učenika u redovitom i kombiniranom razrednom odjelu i odgojno-obrazovnoj skupini u osnovnoj školi (NN, broj 73/2010)
12. Pravilnik o broju učenika u redovitom i kombiniranom razrednom odjelu i odgojno-obrazovnoj skupini u osnovnoj školi (NN, broj 124/2009)
13. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN, broj 87/2008)
14. Zebec, T. i Horvat, K. (2008): Stručni ispit pripravnika u osnovnom i srednjem školstvu, Zadružna štampa d.d., Zagreb

Teaching assistants

Summary

Teachers are expected to enable each student to be successful. For pupils whose achievements are significantly below the expected level, there are provided the individual approach and adapted contents. Children with disabilities can and want to contribute to society rather than depend on it. In order to ensure the normal rhythm of life for children with disabilities, we are all invited to give our own contribution to their inclusion in society. Teaching assistants are a form of support for pupils with special educational needs who are included in the regular education system. Although teaching assistants are already common practice in the world, such way of organisation in Croatia is a new form of support for the inclusion of children with disabilities in regular education system. Employment of assistants, given that the assistant in an inclusive class is one of the key factors for successful adoption of knowledge and skills not only for children with special needs, but for every student in that department. Teaching assistants present a bond between teachers and society who are going to improve the quality of inclusion in the full sense of the word.

Key words: teaching assistants, inclusion, students with special educational needs, regulations